

Maria Lampinen

SPR - SPIRIT HANKE: MAAHANMUUTTAJIEN KOTOAUTUMISTA
TUKEVAT TOIMINNOT- Toimijoiden kokemuksen arviointia

Hoitotyön koulutusohjelma
2014

SPR - SPIRIT HANKE: MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISTA TUKEVAT
TOIMINNOT - Toimijoiden kokemuksien arviointia

Lampinen, Maria
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Joulukuun 2014
Ohjaaja: Myllymaa, Tapio
Sivumäärä: 23
Liitteitä: 2

Asiasanat: maahanmuuttaja, kotoutuminen, asenteet, kuntapolitiikka

Opinnäytetyö oli Satakunnan ammattikorkeakoulun tekemän arviointihankkeen yksi osa. Arviointihankkeen tarkoituksena oli tutkia Suomen Punaisen Ristin Spirit-hankkeen toimintojen vaikutuksia maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseen sekä ihmisten asenteisiin. Tämän työn tutkimus kohdennettiin kunnan sosiaalisektorin sekä perusturvan päättäjiin. Tavoitteena oli arvioida asenteita kunnassa ennen ja jälkeen hankkeen, asenneilmapiiriä sekä hankkeen vaikutuksia yleisesti.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluin haastatellen Spirit-hankkeen projektipäällikön osoittamien kuntien henkilöitä, jotka olivat olleet hankkeen kanssa tekemisissä. Haastattelujen teemat olivat seuraavanlaiset; asenteet kunnassa ennen hanketta ja sen jälkeen, vastaanoton ilmapiiri sekä sen muutokset ja hankkeen vaikutukset.

Haastattelu toteutettiin neljässä kunnassa, joissa Spirit-hanke oli ollut käynnissä. Tulokset hankkeen vaikutuksista ovat hyvin erilaisia, johtuen erilaisista vastaanottoilanteista sekä hankkeen hyödyntämisestä; toisissa kunnissa hankkeesta hyödynnettiin runsaasti, toiset eivät hyödyntäneet hanketta lainkaan.

Tulokset puhuvat puolestaan, hanketta hyödyntäneen kunnan haastateltavan mukaan kunta sai paljon apua ja oli huomattavaa, kuinka asenneilmapiiriin saatiin muutoksia aikaiseksi. Hanketta vähemmän hyödyntäneet eivät huomanneet eroa tapahtuneen. Tieteellinen tutkimustieto kertoo asenteisiin vaikuttamisen olevan hidaskäyttö ja paljon työtä vaativa prosessi.

RED CROSS – SPIRIT PROJECT: ACTIVITIES FOR SUPPORTING SOCIAL INTEGRATION OF IMMIGRANTS – Evaluation of Directors' Experiences

Lampinen, Maria
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Health Care.
December 2014
Supervisor: Myllymaa, Tapio
Number of pages: 23
Appendices: 2

Keywords: immigrant, social integration, attitudes, municipal politics

This thesis is one part of an assessment project carried out by the Satakunta University of Applied Sciences. The aim of the assessment was to study how activities of the Finnish Red Cross' Spirit Project affect supporting the social integration of immigrants as well as people's attitudes. This particular study was directed at the municipal social sector and the policy-makers of basic social security. The aim was to evaluate municipal attitudes before and after the project, the overall attitude atmosphere and the effects of the project in general.

The study was carried out in theme interviews. The people interviewed were from municipalities appointed by the project manager, and they had been closely involved in the Spirit Project. The themes of each interview were: municipal attitudes before and after the project, the atmosphere of acceptance and its change, and the effects of the project.

The interviews were carried out in four municipalities that participated in the Spirit Project. The results on how the project had affected the municipalities were very different, caused by different reception situations and how the project was utilized: some municipalities took everything they could from the project, some nothing at all.

The results speak for themselves as the municipality which utilized the project felt it gained much from it. It was noticeable how the overall attitude atmosphere had changed. Consequently, municipalities which did not utilize the project as much could not notice such change in attitudes. Scientific research shows that affecting people's attitudes is a slow process which requires a lot of work.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	5
2.1 SPR Spirit-hanke.....	5
2.2 Kiintiöpakolainen.....	6
2.3 Kotoutuminen.....	7
2.4 Kuntapolitiikka.....	8
2.5 Maahanmuutto.....	9
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	9
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	10
4.1 Aineiston keruu.....	10
4.2 Aineiston analysointi.....	12
5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	13
5.1 Eettisyys.....	13
5.2 Luotettavuus.....	14
6 TULOKSET.....	15
6.1 Asenteet.....	15
6.2 Ilmapiiri	16
6.3 Hankkeen vaikutukset.....	17
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	18
LÄHTEET.....	20
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöaihe tuli esille tunnilla, jossa esiteltiin erilaisia opinnäytetyöaiheita. Suomen Punainen Risti oli tilannut Satakunnan ammattikorkeakoululta arvioinnin SPR:n Spirit-hankkeen vaikutuksista ja valinnut kolme opiskelijaa sekä yhden opettajan tekemään työn.

Suomen Punaisen Ristin toiminta on aina ollut kiinnostavaa ja opinnäytetyö tekeminen tästä aiheesta kuulosti mielenkiintoiselta projektilta ajankohtaisuutensa ja haastavuutensakin vuoksi.

Tarkoituksena oli selvittää mitä muutoksia hankkeen vaikutuksella oli saatu aikaiseksi tiettyjen haastateltavien näkökulmista. Toimintojen vaikutuksia asenteisiin sekä kotoutumisen tukemiseen arvioitiin. Tieto kerättiin haastatellen kuntien yhdyshenkilöitä, jotka olivat olleet Spirit-hankkeen kanssa tekemisissä. Yhteistiedot saatiin Spirit-hankkeen projektipäälliköltä. Kunnat olivat Forssa, Janakkala, Kokemäki sekä Pori. Haastattelut tapahtuivat puhelinhaastatteluina, lukuunottamatta yhtä haastattelua, joka tapahtui sähköpostitse. Teemahaastattelumateriaali analysoitiin sisällönanalyysiä käyttäen.

2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 SPR Spirit-hanke

Suomen Punainen Risti tukee viranomaisia pakolaisten vastaanotossa. Maahanmuuttoviraston pyynnöstä SPR perustaa vastaanottokeskuksia, joissa pakolaiset ja turvapaikanhakijat odottavat turvapaikkapäätöstä. Kiintiöpakolaiset sijoitetaan suoraan määriteltyihin kuntiin. Viime vuosina kuntien kiintiöpakolaisten vastaanotto on ollut niukkaa ja SPR pyrkiikin vaikuttamaan ja toimimaan siten, että kunnat myöntyisivät vastaanottamaan enemmän pakolaisia.

Punaisen Ristin toiminnan perusteena on ihmisoikeuksien ja oikeusturvan varmistaminen. Punainen Risti auttaa ympäri maailmaa haavoittuvaisimmassa

asemissa olevia ihmisiä. Toimintaan kuuluu turvapaikan ja pakolaisten vastaanoton lisäksi perheiden yhdistäminen ja muunmuassa kotoutumisen tukeminen. (Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011.)

Spirit-hanke oli Satakunnan, Hämeen ja Varsinais-Suomen SPR:n piirien hanke. Satakunnan piiri toimi projektin hallinnoijana. Hämeen sekä Varsinais-Suomen piirit toimivat yhteistyökumppaneina hankealueen ELY-keskusten kanssa. Hankkeen rahoittajina olivat Euroopan pakolaisrahasto (ERF), SPR:n piirit sekä hankealueen maakuntaliitot. Spirit-hankkeen päätavoitteita olivat: 1. Asenneilmapiiriin vaikuttaminen, tarkoittaen siis suvaitsevan ja keskusteleavan asenneilmapiiriin edistämistä. 2. Kotoutumisen tukeminen, eli pakolaisten vastaanottoon soveltuvien, kotoutumista tukevien toimintamuotojen käynnistäminen ja kehittäminen. (Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011.)

Spirit-hanke pyrki vaikuttamaan toiminnallaan kuntiin. Keskustelua Spirit-hankkeen tavoitteista heräteltiin kunnallisjohdon tapaamisissa ja kunnanhallitusten kokouksissa. Mahdollisuuksien mukaan erikseen sovittuja tapaamisia pyrittiin järjestämään kuntien johtajien kanssa. Kuntiin lähetettiin myös vetoomuskirjeitä sekä aloite-ehdotuksia. SPR:n Paikallisosastot järjestivät keskustelutilaisuuksia, joihin oli koko kunnan väellä mahdollisuus päästä kuulemaan sekä kyselemään. (Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011.)

2.2 Kiintiöpakolainen

Kiintiöpakolainen on henkilö, jonka Suomi on vastaanottanut täyttämään eduskunnan säätämän vuosittaisen pakolaiskiintiön. Heidät sijoitetaan suoraan määrättyihin kuntiin. Sijoittamisesta vastaavat paikalliset ELY-keskukset neuvotellen alueensa kuntien kanssa ja sopien näiden kanssa kunkin kunnan vastaanottaman pakolaismäärän. Tästä kunnalle aiheutuvat kustannukset maksaa ELY-keskus (ELY-keskuksen www-sivut 2013; Maahanmuuttoviraston www-sivut 2014; Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011.)

Pakolainen on henkilö, joka saa kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella. Turvapaikka on voitu myöntää Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisten

oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen perusteella, koska hänellä on aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen, tai poliittisen mielipiteen johdosta. Taustalla on usein vakava aseellinen konflikti kotimaassa. Pakolaisaseman saa, kun jokin valtio antaa turvapaikan tai YK:n pakolaisasian päävaltuutettu virasto UNHCR toteaa pakolaiseksi. Yleisesti maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, jonka aikomus on asua Suomessa pidempään (Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011; Väestöliiton www-sivut 2014.)

2.3 Kotoutuminen

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan henkilökohtaista yksilöllistä kehitystä. Kotoutumisen tavoite on, että maahanmuuttaja on osa työelämää sekä yhteiskunnan toimintaa. Kotoutumisen keinoina käytetään esimerkiksi maahanmuuttajan kielitaidon sekä kulttuurituntemuksen kehittämistä. (Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011.)

”Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen”. Vuonna 2008 valtioneuvoston eduskunnalle antamassa selonteossa huomautetaan kotoutumisen olevan ”vuorovaikutusta, sitä kuinka maahan muualta muuttanut henkilö pystyy käyttämään hyväksi yhteiskunnan luomia mahdollisuuksia” (Saukkonen 2010, 36).

Kotoutumisella tarkoitetaan kotouttamislaissa maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen kehitystä, tavoitteenaan antaa maahanmuuttajalle tietoja ja taitoja, joita tämä yhteiskunnassa sekä työelämässä tarvitsee. Kotouttamisella taas tarkoitetaan viranomaisten järjestämää kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja tai palveluja. Maahanmuuttajalle laaditaan kotouttamissuunnitelma, joka voi olla yksilöllinen tai perheelle yhteinen suunnitelma koostuen toimenpiteistä ja palveluista. Tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia oppia suomen tai ruotsin kieltä riittävästi, sekä auttaa hankkimaan muita yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja. Työttömänä työnhakijana

maahanmuuttaja saa työvoimatoimiston kotouttamispalveluja kolmen vuoden ajan (Hiltunen 2012, 22-23; Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011).

Kotoutuminen on muutostila, joka kestää useita vuosia, sisältäen paljon yksilöllistä sekä ryhmätason vaihtelua yleisistä piirteistään huolimatta. Prosessiin vaikuttavat useat tekijät, kuten esimerkiksi muuttosyy ja -ikä, koulutus, sukupuoli sekä sosiaalinen tausta. ”Kotouttamispolitiikan onnistumisen edellytyksenä on, että maahanmuuttajat kokevat olevansa pysyvä, yhdenvertainen ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa.” (Hiltunen 2012, 23.)

2.4 Kuntapolitiikka

Pakolaisten vastaanotto on kunnalle vapaaehtoista. Kustannuksista, joita pakolaisten vastaanotosta kunnille aiheutuu, maksaa valtio täysimääräisesti. Valtio maksaa kunnalle myös ns. laskennallista korvausta hallinnollisia järjestelyjä varten, jolloin kunta voi järjestelyllään varautua tulijoihin sekä järjestää tarvittavat työntekijät ja palvelut asioiden hoitoon. Ehtona näiden korvausten saamiselle on sopimus ELY-keskuksen kanssa pakolaisten vastaanotosta kuntaan sekä voimassaoleva kotouttamisohjelma. (Kotouttamislaki 493/1999; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013.)

Kunnalla, joka vastaanottaa maahanmuuttajia, on oltava kotouttamisohjelma, jossa määritellään kuinka kotouttaminen hoidetaan, miten edistetään etnisiä suhteita ja kuinka monialainen yhteistyö toimii maahanmuuttaja-asioissa. Ohjelma laaditaan monialaisena yhteistyönä paikallisviranomaisten ja järjestöjen kanssa. Kotouttamisohjelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Se tulisi myös huomioida kunnan talousarviota sekä taloussuunnitelmaa tehtäessä. Ohjelmasta on säädetty laissa kotoutumisen edistämiseksi (1386/2010). (Kotouttamislaki 493/1999; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013.)

Jokaisesta vastaanotetusta henkilöstä kunta saa laskennallista korvausta seuraavasti; 2 300 €/ vuosi yli 7-vuotiaista ja vanhemmista, alle 7-vuotiaista 6 845 €/vuosi. Kiintiössä tulleiden henkilöiden korvausaika on 4 vuotta ja turvapaikkamenettelyn kautta tulleiden henkilöiden 3 vuotta. Lisäksi todellisten kulujen mukaan korvataan

kotoutumiskustannuksia, tulkkaus- ja käännöspalveluja sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksia. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013.)

2.5 Maahanmuutto

Ulkomaalaislaki säätelee oleskeluoikeutta Suomessa ja laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta säätelee kotoutumista ja vastaanottoa. Ulkomailta muuttaneita ihmisiä oleskelee Suomessa pysyvien tai tilapäisten syiden vuoksi. Keskeisimpiä Suomeen suuntautuvia maahanmuuton syitä ovat perhesiteet, työnteko, opiskelu, humanitaariset syyt sekä paluumuutto.

Perhesyyt, työnteko ja opiskelu ovat olleet viime vuosien suurimpia maahanmuuton syitä. (Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011.)

Humanitaariseen maahanmuuttoon lasketaan Suomeen saapuneet kiintiöpakolaiset, pakolaisten perheenjäsenet sekä kansainvälistä suojelua turvapaikkamenettelyn kautta saaneet henkilöt. Suomeen suuntautuvasta maahanmuutosta humanitaarisen maahanmuuton osuus vaihtelee 10 – 20 % välillä vuosittain. (Suomen Punaisen Ristin www-sivut 2011.)

Viime vuosikymmenien aikana Suomen maahanmuuttopolitiikan suunta on muuttunut. Pakolaispoliittiset kysymykset painottuivat vuoden 1997 hallituksen aikana, kun vuodesta 2006 lähtien pääpaino on ollut työperäisen maahanmuuton edistämisessä. Tähän syynä on Suomen väestörakennemuutos. Suomea uhkaa työvoimapula suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Ulkomaalaisella työvoimalla pyritään ratkaisemaan ennustettua työvoimapulaa. (Jaakkola 2009, 11.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, millaisia vaikutuksia Spirit-hankkeella on ollut kunnissa tiettyjen haastateltavien kokemusten mukaan. Miten hankkeen toiminnot olivat vaikuttaneet kuntalaisten sekä työntekijöiden/päätäjien asenteisiin

sekä millaisia vaikutuksia hankkeella on ollut kuntien vastaanoton ilmapiiriin. Millaisia kokemuksia hanke haastateltavien on mukaan antanut.

Tutkimuskysymyksiä olivat: 1. Kuinka Spirit-hanke onnistui vaikuttamaan asenteisiin sosiaalisektorin työntekijöiden kokemusten perusteella? 2. Mikä oli kunnan vastaanoton ilmapiiri ja mitä muutoksia siinä tapahtui? 3. Mitä vaikutuksia hankkeella oli?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun tekemää Spirit-projektin arviointihanketta, jonka SPR ammattikorkeakoululta tilasi. Tehtävänä oli arvioida SPR:n Spirit-projektin yksi osa haastatellen sekä arvioiden kunnan yhdyshenkilöiden kokemuksia projektin arviointia varten. Mitä vaikutuksia Spirit-toiminnolla oli ollut kunnalle, kuntalaisille, päättäjille sekä sitä kautta maahanmuuttajille. Tiedonkeruu toteutettiin haastattelemalla kuntien avainhenkilöitä SPR:n yhdyshenkilön määrittelemistä kunnista. Haastattelut olivat teemahaastatteluja ja ne tapahtuivat puhelimitse, lukuunottamatta yhtä sähköpostihaastattelua.

Haastattelutulokset analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä.

Tiedonkeruu aloitettiin joulukuussa 2011, lopullinen työ valmistuu joulukuussa 2014 erinäisistä aikatauluun vaikuttavista syistä johtuen.

Teemahaastattelukysymykset (LIITE 1), sekä klusterointi liitteenä (LIITE 2).

4.1 Aineiston keruu

Tutkimustyö toteutettiin haastattelemalla yhdyshenkilöitä puhelimitse, haastattelut tapahtuivat teemahaastatteluna. Poikkeavasti yksi haastatteluista tapahtui sähköpostitse. Sähköpostihaastattelu tapahtui käytännössä siten, että haastattelukysymykset lähetettiin sähköpostitse maahanmuuttajakoordinaattorille, joka tiimipalaverissa esitti kysymykset tiimilleen ja kysymyksiin vastattiin yhdessä. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, sillä teemahaastattelu soveltuu kokemuksen tutkimiseen sekä kuvailemiseen hyvin. Haastattelu kohdennetaan

aihepiireittäin ja haastateltavilla tuleekin olla kokemuksia samankaltaisista tilanteista.

Teemahaastattelu on keskustelua, jonka teemat ovat tarkasti ennalta pohdittuja ja määriteltyjä. Etuna on kerättävän aineiston rakentuminen aidosti haastateltavan henkilön kokemuksista. Tärkeää on, että haastattelun rakenne pysyy haastattelijan hallinnassa. Suurin vaara teemahaastattelua tehdessä onkin, että haastateltava sekä hänen kertomuksensa alkavat johdatella liikaa haastattelun kulkua. Tällöin aineiston eri haastattelut eivät ole riittävän samanlaisia ja vertailukelpoisia. Syntyvä aineisto on puheesta kirjattua tekstiä ja haastattelujen määrä on yleensä pieni. Haastateltavat on valittava huolella ja valinnat on perusteltava tutkimussuunnitelmassa. (Virsta 2013.)

Haastattelun tulee siis olla ennalta suunniteltu ja haastattelijan aloittama sekä johtama. Haastattelun tulee olla hyvin motivoitua vuorovaikutusta tutkijan ja haastateltavan välillä. Haastattelun tulee myös ehdottomasti olla luottamuksellista. Haastattelu on perusmenetelmä, joka soveltuu moniin tilanteisiin. Huolimatta siitä, vaikka haastattelu on melko työläs ja jatkoanalyyseineen vaatelas, kannattaa haastattelua käyttää aina, kun se on mielekäs tapa tiedon hankintaan. (Metsämuuronen 2005, 224.)

Aineiston tulkinnassa on kaksi etenemistapaa. Toisen tavan mukaan aineistossa pitäydytään tiukasti ja vain aineistossa esiintyviä asioita tulkitaan. Toinen tapa pitää aineistoa eräänlaisena apuvälineenä: ”Aineisto on lähtökohta tutkijan teoreettisille tulkinoille.” (Virsta 2013.)

Tulkintojen tekeminen onkin laadullisen tutkimuksen ongelmallisoin vaihe. Tarkkoja ohjeita ei varsinaisesti ole olemassa. Tutkittavien esittämät tulkinnat arkipäivän tilanteistaan edustavat ns. ensimmäisen asteen tulkintaa, kun taas tutkijan tulisi pyrkiä tulkinnassaan teoreettisen ajattelun tasolle. Tällöin teorian avulla etsitään mielekkäitä, yleisemmällä tasolla toimivia teoreettisia tulkintoja ensimmäisen vaiheen tulkinnoista. Tätä ennen on ensimmäisen vaiheen tulkinnat järjestettävä mielekkääseen muotoon. Kuvailevaan tutkimukseen on mahdollista tyytyä myös laadullisessa aineistossa. (Virsta 2013.)

4.2 Aineiston analysointi

Haastattelumateriaalin analyysi tapahtui aineistolähtöisen sisällönanalyysin, induktiivisen aineiston analyysin, avulla. Vaiheisiin kuuluvat: 1. redusointi eli aineiston pelkistäminen, 2. klusterointi, eli aineiston ryhmittely ja 3. abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.)

Sisällönanalyysi valikoitui analyysimenetelmäksi sillä sen avulla voi tehdä päteviä päätelmiä tutkimateriaalista. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Tässä tapauksessa dokumentti voi olla melkein mikä tahansa kirjallisessa muodossa oleva, esimerkiksi kirja, artikkeli, kirje, päiväkirja, puhe, haastattelu, jne. Sisällönanalyysi sopii siis hyvin jäsentelemättömänkin aineiston analysoimiseen. Analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta aiheesta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, kuitenkin tällä tavoin aineisto saadaan vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Sisällönanalyysillä toteutettuja tutkimuksia kritisoidaankin usein juuri tämän keskeneräisyyden vuoksi; tutkija on saattanut kuvata analyysia hyvin tarkasti, kykenemättä kuitenkaan tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Sisällönanalyysi on tekstin analysointia, jossa etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan niitä sanallisesti. Tutkimuksen aineisto siis kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysillä on tarkoitus luoda tästä sanallinen ja selkeä kuvaus. Sisällönanalyysin tarkoitus on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta kuitenkaan aineiston sisältämää informaatiota. Näin luodaan selkeyttä aineistoon, jolloin voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn sekä tulkintaan. Aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään se ja kootaan uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysiä tehdään tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104,106, 108.)

Aineistolähtöinen laadullinen eli induktiivinen aineiston analyysi, on kuvattu karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi, joista ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen eli redusointi. Aineiston redusoinnissa analysoitava informaatio voi olla esimerkiksi aukikirjoitettu haastatteluaineisto, joka pelkistetään poistamalla

tutkimukselle epäolennaiset osat ja nostetaan esiin tutkimustehtävälle olennaiset ilmaisut. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.)

Toinen vaihe analyysissa on aineiston ryhmittely, eli klusterointi. Aineiston alkuperäisilmaisut käydään läpi jaotellen ne omiin ryhmiinsä ja nimetään ne käsitteellä, joka kuvaa ryhmän sisältöä. Klusterointi luo pohjan tutkimuksen perusrakenteelle antaen samalla alustavan kuvauksen tutkimuksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Klusteroinnista seuraava, kolmas vaihe on teoreettisten käsitteiden luonti, abstrahointi. Abstrahoinnissa tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotetaan ja tämän perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä sekä johtopäätöksiä. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuukin tulkintaan sekä päättelyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111-112.)

Sisällönanalyysi toteutettiin työssä seuraavalla tavalla. Ensimmäinen vaihe oli kerätä aineistoista konkreettiset asiat ja jakaa ne tutkimustavoitteideni mukaan ryhmiin. Tämän jälkeen oli vuorossa klusterointi, aineiston pelkistäminen. Toisinsanoen haastattelusta kerättyjen lauseiden tiivistäminen. Tästä saadut käsitteet ryhmiteltiin omiin luokkiinsa ja tästä eteenpäin ryhmittelyksi aiheiden mukaan, kuten asenteisiin, ilmapiiriin ja hankkeen vaikutuksiin. Tällä menetelmällä aineistosta sai esiin eri käsitteitä sekä tarvittavaa tietoa tekstin analysointia varten.

5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

5.1 Eettisyys

Haastateltavat henkilöt valittiin ennakkoon. Valinnan teki SPR:n Spirit-hankkeen hankekoordinaattori. Joissain tapauksissa valitut henkilöt ohjasivat haastateltavaksi toisen henkilön, mikäli eivät itse olleet osallistuneet hankkeeseen aktiivisesti. Haastattelut kohdistuivat kuntien sosiaalisen sektorin työntekijöihin. Tulokset ovat yhden

henkilön päätelmiä hankkeen vaikutuksista kunnittain, lukuunottamatta sähköpostihaastattelua, jossa mukana oli koko tiimin näkökulma.

Puhelinhaastattelut nauhoitettiin ja haastateltavat olivat tästä tietoisia. Haastattelunauhut olivat vain tutkijan käytettävissä. Työssä ei mainita nimiä eikä eritellä kuntia nimillään.

5.2 Luotettavuus

Kerätty tieto perustuu haastateltujen henkilökohtaisiin mielipiteisiin sekä kokemuksiin Spirit-hankkeen vaikutuksista asenteisiin ja ilmapiiriin. Aineiston luotettavuus perustuu haastatteluista saatuun tietoon. Kysymykset pyrittiin muotoilemaan selkeiksi tutkimuskysymyksien avulla. Mielipiteet ovat faktatietoa kokemuksista, mutta on mahdollista, ettei haastateltava tuo välttämättä esiin kaikkea tietoa, tahallisesti tai tahtomattaan. Mielipiteiden analysointi onkin edellä mainituista syistä hyvin vaikeaa.

Haastatteluille sovittiin ennakkoon soittoaikat, näin varmistettiin, että haastateltavalla oli aikaa paneutua haastatteluun. Kuitenkin kahdessa haastattelussa koettiin, ettei haastateltavalla ollut mielenkiintoa kysymyksiä tai haastattelua kohtaan. Näistä haastatteluista koettiin myös vastausten, sekä haastateltavan asenteen vuoksi, ettei itse hankkeesta oltu kiinnostuneita. Tästä johtuen näiden haastattelujen tiedot jäivät verrattain pieniksi. Kahden kunnan haastateltavien, eritoten hanketta suuresti hyödyntäneen kunnan, haastattelut olivat mielekkäitä haastateltavien innon vuoksi.

Laajuudeltaan tutkimus on verrattain pieni. Haastattelut toteutettiin neljän eri kohteen parissa, joten kerätyn tiedon määrä on suhteellisen pieni ja tämä vaikuttaa tulosten luotettavuuteen merkittävästi.

6 TULOKSET

Erot tuloksissa kuntien välillä olivat huomattavia muunmuassa siksi, että osaan kunnista maahanmuuttajia ei tullut, hanketta ei käytetty hyödyksi tai koska hanketta hyödynnettiin runsaastikin.

Haastateltavien anonyymiyden säilymisen vuoksi kuntia ei eritellä nimillään, sen sijaan tulosten ymmärrettävyyden selkiyttämiseksi eritellään kunnat yksitellen kunta 1. - 4.

6.1 Asenteet

Ensimmäiseksi analysoitiin, millaisia asenteet kunnassa olivat olleet ennen hanketta ja kuinka hanke näihin asenteisiin oli vaikuttanut.

Kun kysyttiin asenteista maahanmuuttajia kohtaan ennen Spirit-hankkeen aloitusta, olivat lähes kaikkien haastateltavien vastaukset samansuuntaisia. Haastateltavat kokivat asenteet kunnassa usein ristiriitaisiksi, lehtikirjoitteluissa oltiin puolesta ja vastaan, eniten vastaan useimmiten. Eräs haastateltava kuvasi kuntalaisten asennetta hämmentyneeksi, johtuen epätietoisuudesta vierasta kulttuuria kohtaan.

Kunnassa 1. ennakoasenteet erosivat muiden haastateltavien kertomasta, sillä kunnassa oli aiemmin ollut maahanmuuttajia, joista kokemukset olivat erittäin hyviä ja uutta vastaanottoa odotettiin innolla. Kuitenkin uusien tulokkaiden saavuttua ilmeni ongelmia, näpistyksiä sekä muuta häiriköintiä. Kuntalaisten keskuudessa oli havaittavissa pakolaisvastaisuutta sekä kriittisyyttä uuden maahanmuuttajaryhmän vastaanottoa suunniteltaessa. Asenteiden suhteen mentiin taaksepäin, eikä Spirit-hankkeella koettu olevan vaikutusta niihin.

”Pakolaisiin täytyy suhtautua nuivasti.”

Kunta 2:n haastateltava ei osannut määritellä, oliko asennemuutoksia todella tapahtunut, mutta lehtipalstojen perusteella asenteet ovat ristiriitaisia edelleen.

Kunta 3. ei vastaanottanut maahanmuuttajia hankkeen ollessa käynnissä, mutta haastateltava koki Spirit-hankkeen vierailuilla sekä toiminnoilla, kuten seminaareilla, olleen huomattava positiivinen vaikutus yksilötasolla virkamiesten sekä päättäjien asenteisiin. Valitettavasti kunnan kokonaisasenteessa ei kuitenkaan koettu tapahtuneen muutoksia.

Kunta 4. oli kunnista se, jossa haastatteluvastausten perusteella hanketta käytettiin eniten hyödyksi ja saatiin hankkeen avulla aikaan huomattavia tuloksia asennemuutoksien saralla. Haastateltava kuvasi, kuinka kuntalaisten keskuudesta huomasi pienen innon nousevan, ”ihmiset lähtivät liikkeelle hankkeen vaikutuksesta”. Kunnassa huomattiin, kuinka vastaanotto ja kohtaaminen helpottuivat suuresti, kun tietoa vieraasta kulttuurista tuli lisää ja näin hämmennys väistyi taka-alalle. Avoimella keskustelulla oli ollut avainasema asennemuutoksia tehtäessä.

6.2 Ilmapiiri

Kuinka Spirit-hanke vaikutti kuntien vastaanotto- sekä keskusteluilmapiiriin?

Kunnan 1. haastateltava koki, että ilmapiiri ennen hanketta saattoi olla hivenen positiivisempi, mutta ikävien kokemusten jälkeen vastaanoton ilmapiiri oli selkeästi kriittisempää sekä varauksellista. Hanke vaikutti kuitenkin keskusteluilmapiiriin myönteisesti ja haastateltava kokikin keskusteluun suhtautumisen muuttuneen avoimemmaksi.

Kunta 2. haastateltava koki ilmapiirin ahdistavaksi. Vastaanoton ilmapiiri oli ennen hanketta ristiriitainen, eikä tilanne hankkeen jälkeen ollut muuttunut. Muunmuassa lehtien keskustelupalstoilla negatiivisia mielipidekirjoituksia ilmeni enemmän kuin positiivisia.

Kunnan 3. osalta hanke onnistui vaikuttamaan päättäjien osalta myönteisempään suuntaan, mutta koko kunnan ilmapiiriä tarkastellessa ei. Haastateltava oli

huomioinut pienessä joukossa keskusteluilmapiiriin muuttuneen, mutta yleisellä tasolla keskustelu kuitenkin on ollut vähäistä.

Myös ilmapiirin osalta kunnan numero 4 vastaukset erosivat muista suuresti. Keskusteluilmapiirin oli huomattu muuttuneen selkeästi positiiviseksi, eikä rasismia kohdattu koko hankkeen aikana. Haastateltava kertoi hankkeen järjestämistä tilaisuuksista, jotka tukivat ilmapiiria positiiviseen suuntaan ja tekivät siitä ”selkeästi valmiimpaa”.

”Positiivista ilmapiiria selvästi lisäävä tämä hanke.”

6.3 Hankkeen vaikutukset

Hankkeen vaikutukset analysoitiin kokonaisuudessaan, sillä kunnissa, joissa ei hanketta hyödynnetty, ei vaikutuksia asenteisiin saatu. Voidaankin sanoa, että vain yhdessä kunnassa käytettiin hanketta hyväksi täydellä teholla. Tämän kunnan haastateltava koki hankkeen antaneen kunnalle paljon ja siihen oltiin erittäin tyytyväisiä.

Hanke koettiin suureksi avuksi vaikutuksellaan asenteisiin sekä ilmapiiriin. SPR:n hengen koettiin näkyvän toiminnassa ja se lisäsi hankkeen positiivista vaikutusta. Hanke auttoi muuttamaan suhtautumista maahanmuuttajia kohtaan, näkemään heidätkin vain ihmisinä ja helpottamaan heidän kohtaamistaan.

Tietoa eri kulttuureista, tavoista sekä eri menettelytavoista saatiin hankkeelta paljon ja siitä kiiteltiin. Muutamia vapaaehtoistyöntekijöitä koulutettiin jatkoa varten avuksi. Eräs haastateltava huomioi hankkeen olleen myös taloudellisesti hieno asia kunnalle.

Yhteenvedona voitiin todeta jokaisen haastateltavan kokeneen hanke positiivisena asiana, joskin osa harmitteli, ettei hanketta oltu käytetty hyväksi niin paljon kuin olisi voinut.

”Terveisenä SPR:lle: Tuhannet kiitokset ja lykkyä eteenpäin!”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Suomen Punaisen Ristin toiminta on aina ollut kiinnostavaa. Ammattikorkeakoulu tarjosi mahdollisuutta tehdä opinnäytetyö SPR Spirit-hankkeesta. Hankkeeseen tutustumisen jälkee opinnäytetyön aihe oli selvä.

Haastattelumateriaalia kerätessä törmättiin heti alussa ongelmaan, joka vaikutti tuloksiin. Haastatteluun osallistumis-innostusta ei tuntunut löytyvän. SPR-hankekoordinaattori antoi yhteystietoja seitsemään kuntaan, joissa hanke oli toiminut, näistä neljä suostui haastatteluun.

Haastattelujen tuloksista voidaan päätellä, että Spirit-hankkeen vaikutus asenteiden muuttamisessa, on positiivinen. Kuitenkin vastahakoinen tai haluton osallistuminen hankkeeseen laskee sen onnistumisprosenttia.

Haastattelujen pohjalta selvisi, että ihmisten tietämys asioista on asenteita muuttava tekijä. Kun tietoa maahanmuuttajista saatiin lisää, ymmärrys maahanmuuton syihin ja tarpeeseen kasvoi. Maahanmuuttajaan tutustuminen lisäsi positiivista vaikutusta ja tämä tuki myönteistä asennetta myös uusissa kohtaamisissa maahanmuuttajien kanssa.

Eräässä kunnassa maahanmuuttajajoukko aiheutti vaikeuksia kunnalle ja tästä syystä asenteet muuttuivat ymmärrettävästä syystä kielteisempään suuntaan. Kotouttamisen tärkeimpiä tavoitteita on opettaa maahanmuuttajille meidän tapojamme, millainen käytös suomalaisessa kulttuurissa on hyväksyttävää, millainen ei.

Arjen vuorovaikutustilanteet, itse kokemana tai muiden kertomana synnyttävät asenteita. Asenne ns. ”opitaan”. Synnyttyään ne ovatkin melko pysyviä ja niiden muuttaminen on vaikeaa. Asenne koostuu tiedosta, tunteesta ja toiminnasta. Näihin tulisi pystyä vaikuttamaan, mikäli aiotaan asenteita muuttaa. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 90-97.)

Asenteisiin vaikuttaminen ja niiden muuttaminen on pitkälinen prosessi. Tieteellinen tutkimustieto tukee tätä väitettä. Tästä syystä Spirit-hankkeen kaltaiselle toiminnalle

olisi tarvetta jatkossakin, pitkällä tähtäimellä useamman vuoden ajan. Vaikkei kotoutujia pystyttäisi vastaanottamaan kuntaan nyt, olisi asennemuutoksien ja vastaanoton valmistautumisen vuoksi työ aloitettava paikkakunnilla jo hyvissä ajoin ennen uuden maahanmuuttajaryhmän tuleamista.

Spirit-toiminta on muuttanut asenteita, mutta toiminnan jatkaminen takaisi muutosten pysyvyyden ja juurtumisen sekä mahdollisen leviämisen.

LÄHTEET

ELY-keskuksen www-sivut. Viitattu 2.12.2013. <http://www.ely-keskus.fi>

Hiltunen, S. 2012. Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Joensuu. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Jaakkola, M. 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Helsinki. Edita Prima Oy.

Lahikainen, A. R. & Pirttilä-Backman, A-M. 2000. Sosiaalipsykologian perusteet. Helsinki. Otava.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. 1999. Viitattu 15.1.2013. <http://www.finlex.fi>

Maahanmuuttoviraston www-sivut. Viitattu 18.10.2014. <http://www.migri.fi>

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä. Gummerrus Kirjapaino Oy.

Saukkonen, P. 2010. Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Helsinki. Yliopistopaino.

Suomen Punaisen Ristin – www-sivut. Viitattu 10.12.2011. <http://www.punainenristi.fi>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa. Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö: Pakolaisten vastaanotto. 2013. http://www.tem.fi/files/37153/kasikirja-kaantajalle_muunnos_pdf_27_6_2013.pdf

Virsta. Tilastokeskuksen www-sivut. Viitattu 6.5.2013. <http://www.stat.fi/virsta>

Väestöliiton www-sivut. Viitattu 18.10.2014 <http://www.vaestoliitto.fi>

Teemahaastattelukysymykset

1. Onko asenteet Teidän arvionne mukaan kunnassanne pakolaisia kohtaan muuttuneet SPIRIT-hankkeen myötä?
Millaista keskustelua kunnassa on ollut ja miten SPIRIT-hankkeen vierailut ovat keskusteluun vaikuttaneet.
 - Päättäjien osalta?
 - Koko kunnan osalta?

2. Onko kuntanne vastaanoton ilmapiiri muuttunut myönteisempään suuntaan?
 - Päättäjien osalta?
 - Koko kunnan osalta?

3. Onko hanke herättänyt keskustelua?

4. Miten hanke on antanut tietoa?

5. Onko keskusteluilmapiiri kunnassanne muuttunut SPIRIT-hankkeen myötä?
 - Mihin suuntaan?

6. Onko SPIRIT- toiminnolla ollut vaikutusta asenteisiin?

7. Onko SPIRIT-hanke koettu avuksi pakolaisten kotoutumiseen liittyvän toiminnan suunnittelussa?
 - Onko hankkeen avulla syntynyt uutta toimintaa?

8. Kuinka kunnassa tuetaan pakolaisten kotoutumista?
 - Mitä palveluja kunta tarjoaa pakolaisten kotoutumisen tueksi?

9. Miten kunnan työntekijöiden suvaitsevaisuutta ja keskustelemaa ilmapiiriä on tuettu?

10. Mitä ongelmatilanteita on tullut vastaan, onko SPIRIT-hankkeelta saatu niihin apua?

KLUSTEROINTI eli RYHMITTELY

1. Asenteet – ennen ja jälkeen
2. Ilmapiiri – ennen – hankkeen aikana – jälkeen
3. Hankkeen vaikutukset